

At lytte ~~MED~~ børn

ET MANIFEST & EN METODEBOG
TIL DIG DER ARBEJDER MED BØRN

af Pernille Welent Sørensen

TEATERCENTRUM · 2022

Bogen her udspringer af Ph.d.-afhandlingen 'At lytte til børn – børns publikumstilblivelser, når teatret kommer forbi' fra 2021. En afhandling som blev til i årene 2017-2021 i en samfinansiering mellem Roskilde Universitet og Teatercentrum. Afhandlingen er ikke et udtryk for en individuel affære men af mange forbindelser og relationer. Der er dog nogle, som særligt har engageret sig og som på forskellig vis har haft betydning.

Det drejer sig særligt om 53 børn, der har deltaget som MED-forskere. Dernæst deres lærere og pædagoger.

To skoler og seks danse- og teaterforestillinger, der kom på besøg. Udviklingen af et manifest, en masse tegninger, et guidende forskningsspørgsmål, en scenograf, en vejleder og en Ph.d.-studerende (mig), som også har valgt og truffet mange beslutninger undervejs. En masse teori og metode, computer og spandevig af kaffe, søvnløse nætter og højtflyvende tanker. Jeg håber, at nogle af de tanker lander godt her og kan anvendes af andre. Af dig.

At lytte MED børn

ET MANIFEST & EN METODEBOG
TIL DIG DER ARBEJDER **MED** BØRN

af Pernille Welent Sørensen

2022 TEATERCENTRUM

© Pernille Welent Sørensen 2022

Udgivet af Teatercentrum

Illustrationer: Bob Katzenelson

Design & layout: ddsign.dk

Tryk: tafdrupco.dk

Indhold

Forord	7
Vi gør viden med verden	
– at tænke med Karen Barad	9
Manifest 1-6	
– Principper til at arbejde MED børn	15
Arbejdskit	19
Pernilles arbejdskit 10 elementer	21
Dit arbejdskit	27
Øvelser	31
Tag mine hænder	
– og gå på opdagelse i noget (u)kendt.	33
Med-forsker-alias	35
Tegn hvor du sad	37
At møde den anden i dig	40
Sans den!	44
"Det betyder noget, hvilke kategorier	
vi bliver til publikum med".	46
Dine egne øvelser	48
 Til inspiration.	 50

Forord

At lytte MED børn er en brugsbog. Den skal give dig, der gerne vil arbejde MED børns publikumstilblivelser i teatret mod til at kaste dig ud i det. Det kan være, du arbejder med (scene)kunst for børn og unge, det kan være, du er lærer, pædagog, bibliotekar, kulturformidler eller studerende. Bogen henvender sig til læsere, der allerede arbejder MED børn eller som har en interesse i det.

Som forfatter til bogen har jeg ønsket at give dig ideer til, hvordan du kan arbejde MED børn og deres publikumstilblivelser, når de møder dans og teater på skolen, på det lokale bibliotek, kulturhus eller i teatret.

Når jeg vælger at skrive MED børn, er det fordi, jeg er optaget af, hvordan viden og verden skabes MED nogen, med børn, med mig, med dig der læser. Derfor hedder bogen også "At lytte MED børn". Det peger på, at viden bliver til i relationer med verden og med de børn, der deltager. Det peger også på de effekter, den viden får, fordi de metoder, der anvendes til at arbejde med fx teater og børn, er med til at skabe verden og de måder, vi forstår børn og publikum på.

Bogen inviterer til at arbejde og lytte med en forskydning i relationer. I stedet for metoder,

der undersøger relationen mellem børn og teaterforestillingens skuespillere eller fortælling, er dette en invitation til at afprøve metoder, hvor børn bliver til publikum i konstante tilblivelser mellem ting, tider, rum, den aktuelle teaterforestilling, de øvelser de er en del af, de andre deltagere voksne, børn og dig, der faciliterer metoderne.

Det er en præmis, hvor børn, voksne, teater og publikum er åbne, forstået som "bliver til i relation med noget og med hinanden". I ord, i øvelser, i historier, i fysiske fremtoninger. Ved små forskydninger kan disse åbnes og forstyrres, overskrides eller fyldes med andet indhold. Vi bliver genkendt som børn og voksne, vi genkender noget som publikum i teater. At være voksen er også at være et barn, at være barn rummer også at være voksen, som i det, der var eller det, der skal komme. Nogle gange udviskes det helt, om vi er voksne og børn. Så er vi latter, kroppe i en historie, væsner, der ånder den samme luft ind og ud, ind og ud – voksne som børn i lys og mørke, i lyd og stilhed - som publikum til en forestilling. På samme vis er publikum i teater åbne og fremstår forskelligt afhængigt af, hvordan de undersøges. De metoder, du møder i denne bog, er optaget af at

undersøge, hvordan børn som publikum bliver til med mere end teatret. Som en leg og et eksperiment, der åbner for andre måder at tænke børn som publikum til teater.

Hvordan kan bogen bruges?

Nu hvor bogen er i dine hænder, er den din. Du kan gøre med den, hvad du vil. Skal der tegnes, skrives noter, tilføjes et digt, afsættes kaffemærke, fedtede fingre eller foldes hjørner, er det i bogens ånd. Den bliver til med dig og du med den.

Mit ønske er, at du kan bevæge dig rundt i bogen, som du har lyst til. Hoppe ind og ud af den.

Jeg har tænkt den på følgende måde, hvis du vil læse den fra ende til anden:

- *‘Mit ønske med metodebogen’*. Hvad vil jeg gerne med denne lille bog?
- *‘Vi gør teori med verden – at tænke med Karen Barad’*. En introduktion til nogle af de tanker, bogen udspringer af.
- *‘Manifest # 1-6. Principper til at arbejde MED børn’*. En hensigtserklæring i forhold til at stille sig solidarisk med børn.
- *‘Arbejdskit’*. Pernilles 10 elementer. En samling af elementer, der indgyder mig mod, også når jeg synes, det er vanskeligt, eller når jeg fejler i at stille mig solidarisk med børn. Og en invitation til at nedfælde dine egne.
- *Dit arbejdskit*. Her kan du skrive dit eget arbejdskit.

- *‘Øvelser’*. Konkrete øvelser du kan anvende sammen med børn og voksne. De første øvelser har fokus på, hvordan du bliver til MED verden. De næste øvelser har fokus på, hvordan du bliver til publikum MED verden.
- *Til inspiration*. For dig, der gerne vil læse mere.

God fornøjelse, god fordøjelse.

Mit ønske med metodebogen er

At bidrage med metoder, der skaber andre fortællinger om børn som publikum

At bidrage med metoder, der skaber fortællinger om børn som publikum, om børn som MED-forskere.

At bidrage med metoder, der udspringer af en forståelse af, at vi er MED verden, ikke i verden. Og at de metoder, der anvendes, når vi arbejder med børn, åbner for nogle effekter og muligheder frem for nogle andre.

At tænke børn som publikum som tilblivelser, som åbne kategorier, der bliver til i relation til noget, til andre mennesker, til ting, til situationer, til de metoder, vi anvender, til de spørgsmål, vi stiller...

At give dig lyst til at afprøve denne tænkning i din praksis gennem forskellige øvelser MED dig, MED børn.

Vi gør viden med verden
- at tænke med Karen Barad

Vi gør viden med verden – at tænke med Karen Barad

Jeg har i mit arbejde været inspireret af forskellige tænkere og helt centralt står kvantefysiker, feminist og nymaterialist Karen Barad (f. 1956). Hendes tankesæt giver mig mulighed for at anvende kvantefysikken til at forstå, hvordan fænomener – som i dette tilfælde børn som publikum – bliver til, når vi kigger efter dem. Ved ikke at skille viden om verden og væren i verden, men ved at trække dem sammen til metodologi, der forbinder. Og som gør, at jeg ikke kan adskille det, jeg forsker i fra de metoder jeg anvender, fra mig selv og de effekter, den forskning får i verden.

Sagt med andre ord, har jeg ønsket at forske med børn, med børn som publikum i mødet med teater. Som en metode til at forske med børn, udvikler jeg et manifest. Et manifest, der indgyder mig mod til at være i verden på bestemte måder – og som får betydning for den viden om verden, jeg producerer sammen med børn. En del af den viden produceres også i nogle forskellige øvelser. Øvelser der udvikles til lejligheden sammen med Annika Nilsson, scenograf og kunster, de deltagende børn og voksne, tusser, papir, tider og lokaler, som også gør noget ved øvelserne. Øvelserne som nu fremstår i denne bog – og som dermed også bliver dine, hvis du bruger dem. Når du an-

vender øvelserne, gør du også noget med dem, tvister og drejer dem, så de passer der, hvor du anvender dem. Med deltagerne, tid og sted, de måder som du og I griber øvelserne an på. På den måde bliver manifest og øvelserne, som præsenteres her i bogen, virksomme i verden. De får effekter i verden, som måder man kan arbejde med børns publikumstilblivelser. Jeg håber, at de skaber nye muligheder og mulighedsrum at arbejde med børn som publikum.

Karen Barads teori er inspireret af Niels Bohrs kvantefysisk. En af Bohrs pointer var, at lys ikke har nogen iboende egenskaber, som kan tænkes uafhængigt af observationen. Han påpegede, at lys' beskaffenhed ikke alene afhænger af måleapparatet, men også af observationen. Lys har ikke nogen sand natur eller forudgående egenskaber. Dets kvaliteter opstår i observationen eller sagt med andre ord, genstandens kvalitet opstår i forsøget på at forstå den. Barad går videre end Bohr og bidrager ved at påpege, at også observatøren må medtænkes. Observatøren bliver ifølge Barad også til i observationen. Og Barad inddrager derfor også observatøren i tilblivelsen af fænomenet.

Det betyder for Barad, at du og jeg også med medtænkes, når vi arbejder (som observatører) med et fænomen. Verden består ikke af på forhånd afgrænsede enheder. Det, vi normalt opfatter som enheder, skabes i relationer, græn-

sedragninger og forskelle. De forskelle, der skaber enhederne, sker specifikt i de forbindelser, der skabes og brydes. I denne sammenhæng betyder det, at børns publikumstilblivelser opstår som effekter, der træder frem som en del af de metoder, der anvendes, som i de tegninger, der produceres, i de samtaler, der foretages og i de tanker, vi hver især gør os. Når du spørger børn "kunne du lide teaterforestillingen?", bliver teater til noget børn kan lide eller ikke lide. Du kan også spørge "hvordan føles teater i din krop?" Da bliver teater til noget, der kan føles og mærkes på forskellige måder i din krop. Eller når jeg siger, "nu skal jeg fortælle dig hvilke kvaliteter, der ved at være publikum til teater for børn og unge" – så bliver jeg til eksperten, der ved. På den måde bliver de metoder og tankesæt, vi anvender, betydningsfulde for de måder, børn bliver til publikum på. Og de måder vi selv som den voksne bliver til på. Som med-dommer (kan du lide eller ikke lide) som facilitator (der undersøger følelser) som ekspert (den der ved).

Når Bohrs kvantefysik omsættes til den sociale verden, anvender Barad INTRA-aktivitet til at beskrive disse forbundne tilblivelser (= at blive til med, i relation til) i modsætning til INTER-aktivitet (= adskilte enheder, der bliver til med hinanden), der foreslår, at ting og mennesker bliver til som adskilte enheder. INTRA betyder within – inden for. Det under-

streger, at mennesket ikke er en selvstændig, separat enhed med en medfødt handlekraft, men snarere er samskabt inden for mange skiftende relationer. Som kort sagt betyder, at der er mange relationer i spil og mange måder at forbinde disse relationer på, når børn bliver til publikum. Barad tilbyder en åbenhed for det komplekse i at blive til som noget – som barn, voksen, facilitator, publikum.... I relation til de andre kroppe, rum, tider og ting, der omgiver os og de grænsedragninger, der skabes. I teatret kan det være de materialer, der omgiver os, de bænke og puder vi sidder på, de anvisninger, der gives når vi sætter os, lyde og lys, rummet der overgiver os, indgange-og udgange, overgange, fortællinger ligesom de forventninger, vi har til det, der skal ske, busturen dertil, rummet vi er i. Alt dette har betydning i tilblivelsen som publikum.

En etisk fordring

At arbejde med andre end sig selv er en etisk fordring, fordi du er med til at skabe verden og de mulighedsrum som disse andre tilbydes. På den måde er de øvelser og tanker, der er bag metodebogen her også en del af en etisk fordring. Det er en særlig følsomhed. Det betyder, at jeg ifølge Barad er villig til at tænke over, hvis interesser, metodebogen tjener. For det betyder, at jeg er med til at skabe de relationer, som børn bliver til i. Og det forpligter. I særdeleshed fordi jeg deler verden med dem. I

nuet, i det, der skal komme og i det, der allerede har været. I de mulighedsrum af tilblivelser som barn, voksen, publikum, facilitator, det rummer.

Metodebogen her udspringer af det, der kaldes et børne-etisk-perspektiv, som er en bevægelse, der tager børneperspektiver til et andet sted end der, hvor det alene er at give børn stemmer. I det børne-etiske-perspektiv er der mange stemmer, og de stemmer kan fremkomme på forskellige måder afhængigt af, hvor og med hvem de siges, og i hvis ører, de høres. Derfor kan stemmer også være sammensatte, rodede, modsætningsfyldte og forbundne med langt mere end den enkeltes stemme (ligesom det også gør sig gældende for voksne i øvrigt. Det er ikke et særligt vilkår, der kun gør sig gældende for børn). Tavshed, stilhed og kroppe kan også tale. Ligesom spørgsmål, sammenhæng og situation også har betydning.

Det børne-etiske-perspektiv tilbyder at tænke på, ”hvordan er det at være dette?”, ”hvordan er det muligt?” og ”hvis interesser tjener det?”. Det kan fx betyde at tænke over, hvordan det er at være det barn, der ikke taler eller taler hele tiden og afbryder andre for at tale. At tænke over, hvordan det er muligt? Er det fordi, der er skabt rammer, hvor det at tale er forbundet med en særlig værdi, som tillader nogle børn at tale mere end andre, og kan der skabes et

større rum for deltagelse end kun gennem tale? Og videre, at tænke over, hvis interesser det tjener? Er det lettere, mere genkendeligt at arbejde med stemmer end med dans og kropslig udfoldelse, eller med tegninger? Med andre ord, hvilke fortællinger slipper du løs og hvilke muligheder er du med til at skabe? For barnet der taler for meget eller for lidt? At tænke over det, er en del af den etiske fordring.

Det er et etisk kompas, jeg opfordrer dig til at tage med i den videre færd. I det arbejde du har for MED børn og i de øvelser, som bogen her tilbyder.

Det betyder at være med det besvær, det er at vide, at du ikke ved, hvad der foregår i andre. Det betyder, at du gør dig umage. Holder dig skarp på de rammer, relationer og muligheder, du er med til at etablere.

Når vi forsøger at skabe historier, der udglatte forskelle, det uforståelige og skaber enshed med os selv, er der fare for det, som uddannelses- og kønsforsker Patti Lather kalder for empathiske fremstillinger af stemmer. Det er fx, når du gør dig selv ens med de børn, du arbejder med eller mener at vide, hvad de tænker. For at forstyrre de empathiske fremstillinger af børns stemmer i mig har jeg med inspiration i aktivist, feminist og queerforsker Sara Ahmeds Killjoy Manifest udviklet et manifest, der skal minde mig om min ambition om at invitere

børn med til bordet med deres mangeartetheder. Som forstyrrelser, forskelligheder og for at afgive retten til at vide, hvad der sker ... også når det skaber usikkerhed eller ubehag hos mig selv. Ahmed's manifest er radikalt. Det er mo-

digt og det er blodigt, men jeg kaster mig ud i det alligevel. Ud i en hensigtserklæring om, hvordan jeg vil stille mig selv til rådighed og gå linen ud og være modig i relationen til de børn, der deltager. Og måske vil du med?

D
Pop
2022

Manifest ①-⑥

Principper til at arbejde MED børn

Manifest #1-6

Principper til at arbejde MED børn

Et manifest er en hensigtserklæring, en tilkendegivelse af et individs, en gruppes eller en organisations holdninger og mål. Det er at skabe uorden i fortællinger om verden og at synliggøre nye fortællinger om verden. Manifestet gennemspiller ofte det, de opfordrer til på overraskende måder. De udstiller volden ved en bestemt orden. Et manifest skaber ikke bare forstyrrelse, det har som erklæret mål at skabe denne forstyrrelse. At lægge noget for dagen. (Ahmed, 2018)

Som skrevet, har jeg fundet inspiration i Sara Ahmeds *Killjoy Manifest*, der viser hvordan der kan udvikles principper ud fra oplevelsen af at støde imod, ud fra måden at leve et feministisk liv. Ahmed inviterer til at være principfast ud fra principper, som et første skridt, en begyndelse, som starten på noget. I 2016 siger Ahmed sin stilling som professor op. Det er en protest over, at ledelsen ikke forholder sig til en række anklager om sexchikane mod ansatte på universitet. Ahmed skriver: Hvordan kan man skrive et manifest rundt om en figur, en Killjoy eller en aktivitet, det at dræbe den gode stemning?" (Ahmed, 2018).

Det er mit afsæt. Og så er det nok på sin plads at skrive et par ord om, hvad det er for gode stemninger, jeg gerne vil dræbe.

Det er de stemninger, der knytter sig til at vide bedre om børn, ikke at tage dem alvorligt på samme måde som andre samarbejdspartnere. Som fx at voksne, kun i kraft af deres position som voksne, ved bedst, om en teaterforestilling er god eller ej eller synes at voksne har lov til at drikke kaffe når de vil, mens børn må vente med at drikke vand til der er pause. Eller når jeg selv som facilitator ikke hører børns invitationer til at tænke over at noget kunne være anderledes, eller når nogen alene i kraft af deres position som voksen kan udtale sig om, hvordan et barn føler eller tænker. Det må ophøre. *Killjoy Manifestet* har inspireret mig til at opstille principper for mit arbejde med børn for at fastholde mod og være villig til at stille mig selv til rådighed i relationen til de børn, jeg arbejder sammen med.

1 # jeg er villig til at forstyrre kategorierne børn/voksne

Kategorier som børn og voksne er ikke neutrale! De skaber muligheder, begrænsninger og positioner. Børn som medforskere bidrager til at skabe viden, som kan genskabe eller udfordre "selvfølgeligheder". Jeg er villig til at forstyrre kategorierne børn og voksne ved aktivt at udfordre dem. Ved at overskride dem og lege med dem. Dermed ønsker jeg at vise, hvordan kategorier kan opløses, forhandles og genforhandles i konstante tilblivelser mel-

lem personer, ting, tider, rum, handlinger og sociale normer. Således er jeg også selv 6 år, 14 år og 52 år.

2 # jeg er villig til at privilegere børn som part

Den mest effektive magtudøvelse iværksættes ikke igennem undertrykkelse. Den iværksættes igennem magt over definitionerne. På den måde har jeg som forsker et dobbelt magtovertag, eftersom jeg både er den voksne og specialist! Jeg har magt over udformningen af definitioner af, hvem der er eller ikke er børn, og hvad det omfatter. Jeg er villig til at privilegere børn ved ikke at overtage deres fortællinger og gøre dem til mine. I stedet vil jeg respondere på deres udsagn og udtryk for at undersøge dem og bringe nyt liv, nye tanker til. Velvidende at det fremstår som et paradoks at gøre børn til MED-forskere og ikke præsentere deres viden, men at fastholde at jeg responderer på den. At privilegere børn er at stille mig solidarisk med dem i den forstand at gøre dem til forgrund i sammenhænge, hvor børns meninger og oplevelser ellers kunne være baggrund eller gøres til genstand for en langt større sag, nemlig den indbyggede logik, at noget er mere rigtigt end noget andet. Det er et opgør med den bedrevide position.

3 # jeg er villig til at lytte til børn

Børn træder frem som kategori, fordi jeg kigger efter den, lytter efter den og skaber en forskel mellem børn og voksne. Ved at have et fokus på og lytte efter, at lade mig berøre, at lede efter tilblivelser af børn (også i mig selv) er det en invitation til at starte der, hvor analysen ofte ender; I det, vi bliver til. Jeg er villig til at lytte, til at være mobil og bevægelig, til at lade mig genskabe og påvirke.

Jeg er villig til at møde børn som mangetydige, flerstemmige og ikke skabe legitimitet for børn som ét udtryk eller én stemme. Det betyder også at lytte til mere end børns stemmer. Det er også at lytte til kroppe, orienteringer i rum, stemninger, tegninger, tavshed og modstande mod, sociale og materielle relationer – velvindende, at jeg selv er en del af alt dette.

4 # jeg er villig til at være en anderledes voksen

En anderledes voksen håndhæver ikke reglerne i rummet, men takker nej til de privilegier, der knytter sig til at være voksen. En anderledes voksen gør det samme som børn, sætter sig samme sted, følger de regler, der gælder børn, takker ja til de invitationer, som børn udstikker. Ja til at lege, ja til at blive lidt længere, ja til at holde pause, ja til at gøre sig umage. Jeg er villig til at indtage en position som en anderledes voksen, en voksen, der ikke gør det, der

er forventet af en voksen. Dette gør jeg ikke for at underkende de privilegier og den magt, der knytter sig til kategorien voksen, men for at undersøge magt og undersøge, hvordan kategorierne børn og voksne bliver til, og hvordan de er virksomme i konkrete kontekster. Jeg er også villig til at sige det højt, når ikke jeg lykkes, og når jeg fejler med at være en anderledes voksen.

5 # jeg er villig til at se børns udtryk som en del af et fællesskab sammen med mig

I stedet for at se børns udtryk som deres alene, som noget der spejler deres verdener i 1:1, forstår jeg at børns udtryk også bliver til i de spørgsmål der stilles, i de ører, der hører, i situationer mv. Jeg forstår, at de - som jeg - er tilblivelser i relationer med steder, tider, mennesker og ikke-mennesker, med mig og dig som læser dette lige nu. Det handler ikke om at gøre det enkelte barn mere fragmenteret, men at lede efter forbundetheder. Forbundetheder som skaber tilblivelser og hvor mit forskerblik er åbent for at undersøge forbundetheder i det, der fremstår som det særlige og det forskellige. Det, der skaber børn, voksne, publikum.

6 # jeg er villig til at lade det modsætningsfyldte, det ukomplette og det uforståelige stå frem

Udtryk kan være skiftende, udisciplinerede, mangetydige, uklare, usikre, ikke-analytiske. Det modsætningsfyldte omdannes ofte til forståelige, klare og formidlingsbare udtryk, også når de ikke er det. Jeg er villig til at lade det modsætningsfyldte, det ukomplette og det uforståelige stå frem, når jeg møder det, for at fastholde pointen om, at udtryk ofte er ufærdige, åbne og modsætningsfyldte, og at de trækker på det komplekse og modsætningsfyldte. Sandheden ser anderledes ud i en anden sammenhæng. Derfor er jeg villig til at lede efter metoder og fremstillingsformer, der kan rumme det komplekse og det mangefacetterede. Så børns udsagn og udtryk ikke udglattes og gøres entydige, men kan fremstå modsætningsfyldte og ukomplette.

Måske, kan du finde inspiration i mit Manifest #1-6. Principper for at arbejde med børn som med-forskere, når der skal udvikles en forestilling? Laves anmeldelser? Eller når der skal forskes i ...? Værsgo.

Det kan også være at du skal lave dit eget manifest? Bagest i denne bog finder du henvisninger til andre manifeste...

Arbejdskit

Arbejdskit

Vil du arbejde MED børn som med-forskere, er du villig til at komme i vanskeligheder, og det starter her med et manifest. Du er villig til at komme i vanskeligheder, fordi du vedkender dig, at du kan fejle, at du ikke ved bedst, at du tør stille dig på børnenes side, også når det er ubehageligt eller pinligt, eller når du ikke kan genkendes som en almindelig voksen. Det kan til tider være vanskeligt.

Derfor præsenterer jeg dig for mit arbejdskit, der rummer forskellige elementer, som måske kan hjælpe dig med at bære disse vanskeligheder. Til allersidst beskriver jeg nogle helt konkrete øvelser, som du inviteres til at prøve sammen med andre ledsagere i alle aldre og udformninger. En præmis ved denne tekst er nemlig, at viden ikke er en individuel affære, men at viden og du og jeg, børn og ting bliver til sammen med verden. Pointen er, at viden bliver til med verden, sammen med og i relation med verden, med børn, med de metoder, der anvendes, med de redskaber, der bruges, med de ord, der skrives og med de tanker, der tænkes. Med de tanker, det medfører at læse de tanker, der nedfældes. Og, at du og jeg er forbundet med den viden, også selvom vi måske aldrig har mødt hinanden. Men fordi vi deler viden gennem denne tekst, og at den bliver til i relation til dig, der læser, og får effekter i ver-

den, fordi den skaber mulighedsrum og tilblivelser i forhold til den måde, verden forstås på, i forhold til den måde, børn forstås på. Nu er det vist sagt, mange gange nok, til sådan en lille bog som denne.

At lytte MED børn kan føles som at gøre sit liv mere vanskeligt. Det er at invitere det komplekse, det mangetydige og det besværlige ind. Det er et opgør med én sandhed, én forklaring og med retten til at kunne sige noget om de børn, der deltager uden at involvere sig selv. Det er et opgør med den bedrevidendes position, og det betyder højst sandsynligt, at du både vil tvivle, føle dig sårbar og til tider skulle udfordre din egen følelse af at vide bedst.

I dette arbejdskit finder du nogle af de elementer, som jeg har samlet sammen, elementer og ting som indgyder mig mod til at stille mig solidarisk med de børn, jeg lytter MED. Mod til at vælge, til at gå videre og respondere på det jeg møder med den lydhørhed, det kræver. Mod til ikke at vide bedst.

Jeg tænker, at det er velkendt for mange at omgive sig med forskellige ting, der indgyder mod. Derfor er dette også en invitation til at kigge med i mit arbejdskit og til måske at dele dit? Eller måske en mulighed for at supplere dit arbejdskit med nogle nye elementer fra mit.

Pointen med et arbejdskit er ikke alene hvilke elementer, den udgøres af. Det er også at have et sted til at samle sit mod. I hinandens arbejdskit kan vi måske finde inspiration og veje til kollektivt mod, der kan understøtte mere tvivlende og sårbare måder at skabe viden med verden på. Viden som lader det komplekse, modsætningsfyldte og følsomme stå frem i for søget på at stille sig solidarisk med nogle andre end sig selv.

Pernilles arbejdskit 10 elementer

Bøger. Ting. Redskaber. Tid. Livet. Andre. Legen. Følsomhed. Dans. At udforme et arbejdskit.

*Element 1: **Bøger.*** At læse, genlæse og omgive mig med bøger for at læse dem igen og låne fra dem. At låne fra bøgernes sprog, ord, stemninger, ideer eller opbygninger. Bøger, jeg lige nu sætter pris på, er Ursula K. Le Guins *Bærepøseteori om fiktion*, Donna Haraways *Staying with the trouble*, Bronwyn Davies *Listening to children*, Karen Barad *Meeting the Universe Halfway*. Dernæst Astrid Lindgrens *Brødrene Løvehjerte*, Cecilie Eken *Mørkebarnet*, Juija & Tomas Wieslander og Sven Nordqvists *Mor Muh og Krage*.

Denne metodebog er særligt inspireret af *Killjoy Manifest* af Sara Ahmed.

Tekster indgyder mig mod til at skrive for ører, der vil lytte med, og de skaber viden og tilbivelser, jeg kan læne mig ind i og tænke med. Jeg tænker, at viden bliver til i relationer og at når der findes gode måder at skrive, tænke eller gøre noget på, så gælder det om at lade sig inspirere. Kunstnergruppen Superflex skriver "If value then copy" og omsætter deres motto, når de udvikler fx Poul Henningsens folkets lampe (PH5) til at være en gasdreven lampe, der bruges i hjem uden elektricitet. Haps det motto kan noget, vil noget med verden. Det snupper jeg!

*Element 2: **Ting.*** At omgive mig med ting, billeder, fotos, bøger, figurer, tegninger og andre finurligheder, der minder mig om, hvordan jeg er forbundet med verden. Ting er påmindelser skriver Sara Ahmed i sit *Killjoy Manifest*. Ting minder mig om, hvorfor jeg gør, som jeg gør. Jeg har en væg med billeder, som mine børn har malet, jeg har en udstilling af lerfigurer, der minder mig om, at de (som andre materielle ting) er storkninger af handlinger, der som tidsportaler peger på noget, der var engang og som kan hentes ind med nye betydninger i dag. Jeg har en gipsafstøbning med noget af mit afklippede hår i, som skaberen af den, kalder for en tidsportal. Mit afklippede hår, der inden det blev klippet af, er skabt gennem årene med mærker af tid og livsførelse, vind og vejr, hvad jeg har spist, drukket, vasket det i, haft af

hormoner og andre stoffer i min krop. Som nu i afklippet form, sat fast i gips minder om en gang, og om mange tider. Der gik og kom. Det samme minder fotos mig også om. Jeg kigger på fotos af mig selv i forskellige aldre og livssituationer og mærker det, der var, og hvordan det forbinder sig med det, der er nu. I forskellige former for tidskollaps. De minder mig om, at jeg stadig er 6 år, 14 år, 52 år. Alle disse tider lever i mig og er til stede med mig.

Ved min seng har jeg har en isbjørn og en lille brun bjørn. De er en del af min historie, med at finde mening andre steder, i fantasien og i naturen. Der står de og husker mig på styrken ved gode historier, langsomhed og vinterhi. Ting er også ledsagere, der skaber mig. Jeg bliver til i relation med dem. Med billederne på væggen som mine børn har malet, med fotos af mig selv gennem tid, med isbjørn og brun bjørn, der tumler rundt ved sengetid. Ting er påmindelser og kan indgyde mig mod og huske mig på, hvem jeg er solidarisk med. Børn i mange aldre.

Element 3: Redskaber. I mit arbejdsakit er der også redskaber. Redskaber, der får verden til at træde frem og hjælper med til, at jeg når mine mål: At stille mig solidarisk MED børn, at forstyrre det velkendte og bringe andre og anden videnskabelse med til bordet. At gøre mig selv følsom og tænkende overfor dette MED børn.

Det er blandt andet tusser, papir, tastatur, computer, bord og stol. De er nogle af mine redskaber. Mine redskaber er ikke alene skarpe som knive, selvom jeg ønsker at skære ting frem og ud, lade noget være forgrund, så andet kan træde i baggrunden. Mine redskaber er også bløde, følsomme og tvivlende. De kan vende og dreje og ilte noget, der trænger til at blive iltet. De kan forbinde ting og mennesker på særlige måder, som når en hund og en isbjørn hos et barn bliver til en og samme, eller når en mobil bliver til ens kæledyr, eller når jeg får øje på min egen sårbarhed og etiske (u)formåen i et møde med et par våde bukser på en dansende pige. Tvivl er også et af mine redskaber, med tvivl åbner jeg verden. Møder den. Prøver at anvende tvivlen ikke som lammede, ikke som "er jeg god nok" (det har jeg tænkt over for mindst 7 levede liv) men tvivl som i følsomhed. Som i at det kunne også være anderledes, som i hvad betyder det for de mulighedsrum jeg skaber grobund for. Tvivl som i den etiske fordring, det er at skabe viden med andre. Tvivl som kan omsættes positivt i et børne-etisk perspektiv, der tilbyder at tænke "hvordan er det at være dette?"

Mit manifest er også et redskab, der indgyder mig mod til at møde dem, der synes at vide bedst. Dem der har klare stemmer og faste holdninger, dem der ved, ved hvem og hvad og hvor bordet skal stå. Basta! Det er et redskab til

*Element 4: **Tid.*** Ting tager tid. At være tålmodig. Gå langsomt. Tage en pause. At kunne tage sig tid, for at kunne give tid. At rydde kalenderen og skabe tid. Tid kan klumpe sig sammen, springe for igen at rette sig ud eller helt at stoppe. Som i et dybt åndedrag eller i en arbejdsproces, hvor tiden helt forsvinder.

*"Sometimes the fastest way to get there
is to go slow
And sometimes if you wanna hold on,
you got to let go
I'm gonna close my eyes
And count to ten
I'm gonna close my eyes
And when I open them again
Everything will make sense to me then"
(Count to ten, 2007).*

at børn også bliver til i forbindelse med andre børn og voksne, rum, situationer og ting som legetøj, mobiler etc.

*Element 5: **Livet.*** De verdner, jeg beboer, de holder mig i live. At værne om dem, så de ikke

forsvinder, er en vigtig del af mit kit. Jeg bliver til med dem. Det er vigtigt for mig at lade mig gribe og forurolige af livet, at mærke livets tyngde og værd. At være åben overfor det, der sker og byder sig til. Også når det betyder, at det, jeg ikke vidste, skulle ske, sker. Livet bryder, forskyder, og indimellem skaber det sprækker til noget andet, til andre muligheder og andre tilblivelser. Som i at ville et andet sted hen. Et håbefuldt sted. Som i kajakture på fjorden, hvor redningsvesten trykker på brystet og minder om, hvor dyrebart livet er. Livet er at føle sig forbundet med noget stort, der flyder under og over. Himmels og fjord. Andre på det vand. Dem jeg bevæger mig med. Kajak og pagaj, ord der flyder, rytmer og vind. Vug og bevægelser. Som i at gynge sammen, med vind i håret og at bøje sig frem og tilbage, frem og tilbage. Forbindelsen med livet er vigtig for mig i et arbejdsakit.

Element 6: Andre, at turde og at lytte med. Det er vigtigt for mig at finde andre mennesker med mod til at ville et andet sted hen. Nogle der tør. Nogle, der tør stille sig steder, som kan bringe dem i vanskeligheder. Annika Nilsson finder jeg mod med. Mod til at arbejde videre af sanselige og poetiske veje. Hun er scenograf og mest af alt, kunstner. Hendes hoved og hænder er følsomme og kloge. De kan finde veje og udtryk, som jeg ikke anede var mulige. Hun skaber andre og nye mulighedsrum, og

jeg bliver mere modig sammen med hende. Sådan kunne jeg også skrive om andre mennesker, som indgyder mig mod og udfordrer, hvordan verden og viden kan formidles. Det er vigtigt for mig at omgive mig med andre, som tør og gør. Min øvelse er at lytte med og finde andre, der også gerne vil lytte med. Ikke for at afgrænse mig, men for at blive til med og blive til mere end...

Der er forskellige måder at lytte til andre på. At lytte til den anden for at skabe en afgrænset enhed – en selvidentitet - eller at lytte til den anden som forbundet i gensidige og løbende tilblivelser. Når jeg lytter til den anden som en selv-identitet, afgrænser jeg mig ved det, jeg ikke gør, som den anden gør. Dermed bliver jeg til noget, der står i modsætning til den anden. Når jeg lytter til den anden som forbundet, som intensitet, der arbejder med os og gennem os, som effekter, bliver 'at lytte' at være villig til at lade sig selv omgøre. Vi bliver til sammen.

Det kan være, når jeg lytter med min alder og bliver bevidst om, at jeg er meget gammel sammen med en, der er meget yngre, så skabes der positioner, hvor alder adskiller os og skaber identiteter som gammel eller som ung, som voksen eller som barn. Når jeg lytter efter det, som forbinder, kan det være i en oplevelse af en fælles latter, der gror ud af et trehovedet monster, en latter, der bobler frem og glider gen-

nem os og forbinder os. Gør os til mere end..., gør os til en klukkende bæk af latter.

*Element 7: **Legen.*** Det legende er på en gang dødsensalvorligt og så alligevel slet ikke, for man dør sjældent af leg men af livet. Det legende er forbundet med at lade sig omslutte, forstyrre og drille, dygtiggøre sig og ville mere. Det er legens væsen. På en gang opslugende og let. Legen har regler, der etableres af dets deltagere, for så at brydes, slutte eller brat ophøre. Legen kan genoptages og den skabes af dem, der deltager og af de ting, der deltager. Jeg tager det, jeg laver dødsensalvorligt. Jeg gør mig umage, og jeg vil det. Ordentligt. Nogle gange kan jeg ikke sove, fordi det er så vigtigt og alvorligt for mig. På den anden side ønsker jeg legende lethed, sjov, finurlighed, sprækker af omgørelser. Af legende tilblivelser. Af ej-sikke-lej-sikke-lade-tus. Af flyvende hunde med navne som Sparkling Twilight, der bringer lykke ind i nogens liv og spreder lys. Legen er skabende og derfor en del af mit arbejdskit.

*Element 8: **Følsomhed.*** Følsomhed er en stærk ressource for mig, også selvom den kan drive mig rundt og gøre mig ekstremt sårbar og usikker. Følsomheden er dyrt købt gennem et langt liv. Jeg har forsøgt at aflæse andre og mærke, hvad der er godt for dem, eller hvad der ikke blev sagt. I dag er den mest en styrke, tror jeg nok. Jeg har følsomheden med mig som det,

jeg bevæger mig i og med. I en workshop, i en samtale, i en tekst... hvad er der på spil her? Hvad mærker jeg? Hvordan forbinder jeg mig, og hvad siger det om fænomenet, jeg lytter til? Og om mig, der er en del af dette fænomen? Følsomhed kan skabe komplekse fortællinger, se glødende netværk og bidrage til det rod, det er at skabe viden sammen med andre. I stedet for at rydde op og ordne, prøver jeg at følge det, der lirker, pirrer, driller, piner mig eller bliver ved med at dukke op igen og igen. Det bruger jeg følsomheden til.

*Element 9: **Dans.*** At mærke kroppen. At lytte til mere end ord. At bevæge sig sammen med andre og at blive til noget mere sammen. Det er dansens væsen for mig. At danse med andre, for at skabe fællesskab og bevægelse. Det er et andet sprog, det er at sno sig og stille sig andre steder, hoppe højt og mærke en rytme, et mønster, der forbinder eller adskiller, samler og flytter sig. Dans er en vigtig del af mit kit. Og jeg tænker på aktivistens Emma Goldmans ord "If I can't dance I don't want to be in your revolution". Dans skal der til.

*Og endelig element 10: **At udforme et arbejds-kit.*** Det er også en bærepose hvor forskellige elementer kan tumle rundt mellem hinanden og blive til mere end.... Det er fortællinger om det, der forbinder sig og bliver til, træder frem på nye eller andre måder. Det er at etablere

et mod til at være med besværet. Det besvær, det er at ville det komplekse og modsætningsfyldte, det rodede og ufærdige. Det er at læse andres kit og ikke mindst andres manifeste som er en del af arbejdskittet. Hvilken fryd! skriver Sara Ahmed i sit manifest, og jeg nikker ihærdigt og tilslutter mig. Et arbejdskit er en

beholder for løbende aktiviteter, for drømme der skal sættes fri, for verdner der endnu ikke er etableret. Det er en forstyrrelse og bevægelse af det bestående. Så med disse elementer inviteres du til at skabe dit arbejdskit eller lade dig inspirere af dette og bevæge dig ud i besværet...

ELEMENT 1:

ELEMENT 2:

ELEMENT 3:

ELEMENT 4:

ELEMENT 5:

ELEMENT 6:

ELEMENT 7:

ELEMENT 8:

ELEMENT 9:

ELEMENT 10:

Øveiser

Øvelser

Her finder du nogle konkrete anvisninger på øvelser. Det er opskrifter på, hvordan du kan arbejde MED børns publikumstilblivelser efter I har set en danse- eller teaterforestilling sammen. Det er øvelser, der har fokus på, hvordan det mærkes at blive til MED verden. Øvelserne kan også anvendes efter en koncert, film, udstilling osv. Det er op til dig, der bruger øvelserne og hvordan du kan se dem anvendt. De første øvelser har fokus på, hvordan du bliver til MED verden. De næste øvelser har fokus på hvordan du bliver til publikum MED verden.

Din rolle som facilitator:

På spørgsmålet ”Kan man lære noget uden deltagelse?”, er mit svar ”nej, der er ingen vej uden om deltagelse. Du er altid med, bare på forskellige måder. Nu som facilitator”.

Ved at fokusere på tid, rammer, materialer, teknikker og konkrete spørgsmål flyttes fokus fra dig og de enkelte deltagere til de erfaringer, materialer og produkter, der skabes sammen i de forskellige øvelser. Vi bliver til MED verden, og derfor er der heller ingen vej uden om deltagelse.

Øvelserne undersøger den præmis, at de metoder, vi anvender, har betydning for det, vi bliver til sammen. Det er den etiske forpligtigelse, du som facilitator har med. At skabe et rum sammen med deltagerne med plads til at lege, fejle og blive til – også på nye og andre måder – og nogle gange lykkes det! De andre gange er det en øvelse i at få det til lykkes.

Alle øvelserne er afprøvet i skolen med børn i alderen 6 til 14 år. Nogle af øvelserne er også afprøvet på grupper med voksne. Hvis du gør det i skoleklasser, hvor læreren også er til stede, er det en god ide at invitere vedkommende til at deltage sammen med børnene.

“Tag mine hænder – og på opdagelse i noget (u)kendt” refererer til en af de workshops, der blev udviklet til at skabe nærvær og at stille sig åben overfor det, som sker. Øvelsen undersøger det at gøre noget kendt ukendt og ikke at vide, hvor noget ender og at bidrage med mere end det, vi troede, vi vidste. At åbne sig for noget andet, for den anden. Helt konkret ved at mærke den andens hånd som et møde med den anden i sig selv, i hånden, i varmen. Som i hvor stopper og starter jeg, hvor stopper og starter min hånd, din hånd. Som i tilblivelser, der bliver til i relationer. Det tillader at forbinde sig på andre måder. At berøre og lade sig berøre.

Tag mine hænder – og gå på opdagelse i noget (u)kendt

Anvendes: Som en måde at forbinde sig med andre i rummet på. At stille sig nysgerrig og undrende overfor det kendte, som kan forbindes og forstås på andre måder.

Formål: En undersøgelse af (publikums) tilblivelser, ved at tage udgangspunkt i et møde mellem hænder. Som en måde at være i besværet sammen på. Det besværet det er ikke at vide, ikke at have svar, men at ville undersøge noget, opdage noget og lade sig omgøre i dette møde. En introduktion til at arbejde sanseligt, nysgerrigt, an-svar-ligt sammen. Som i at give og respondere, at lade sig omgøre og gøre i nye tilblivelser.

Effekten: At få øje på, at det selvfølgelig og det velkendte som fx hænder kan forstyrres og fremstå på andre måder. Gennem andre sansninger kan hænder blive til noget andet end hænder. Varme, glatte og bløde flader, pulserende impulser, tørre, elastiske. Kontakt. Som noget, der adskiller og forbinder, som noget, der undersøges og søges. At hver enkelt får lov at mærke at være både-og, både adskilt og forbundet.

Tid: 15 min.

Aktører: 2-30 deltagere, gulvplads til deltagerne.

Dine forudsætninger: At være venlig, nysgerrig og rammesættende for gruppens arbejde. Det skal være en proces i flow. Tiden styres, med en opmærksom på energien hos deltagerne.

Deltagernes forudsætninger: ingen.

Introduktion: (1 min.)

Du siger:

I denne øvelse forklarer jeg først, hvad I skal gøre, og derefter gør I det. I skal lige om lidt være sammen to og to og der gå på opdagelse i hinandens hænder, som om I ikke har mødt en hånd før.

Gå på opdagelse: (5 min.)

1. Først inddeler du alle i par, som stiller sig overfor hinanden.
2. Dernæst rækker alle deres hænder frem. Den venstre håndflade vender nedad. Den højre håndflade vender opad.
3. Nu tager de to, der står overfor hinanden, hinandens hænder. Den enes venstre håndflade lægges ovenpå den andens højre håndflade.
4. Luk øjnene.
5. Den venstre hånd undersøger den højre hånd på den anden person. Og den højre hånd lader sig undersøge.
6. Gå på opdagelse som om du aldrig har mødt en hånd før.

7. Hvad mærker du? Varme, kulde, fugtighed? Blødt, bevægeligt? Glat? Hvor starter og stopper det, du undersøger? Hvor elastisk er det? Hvor er der forskelle, og hvor er det ens?

8. Undersøg nu lidt i stilhed.

Hvad mærker du?

9. Hvad er det for nogle kvaliteter du mærker? Hvor begynder og ender de?

Hvad mærkede I?: (5 min.)

10. Åben jeres øjne

11. Hvordan var det? Hvad kunne I mærke? Tal med din medforsker om, hvordan det var at undersøge den andens hånd som om det var noget ukendt? Hvordan føltes det?
12. Hvordan var det af blive undersøgt? Hvad kunne I mærke?

Fælles afrunding: (4 min.)

13. Er der nogen som vil dele? Eller har en kommentar?
14. Tak din makker.

”Med-forsker-alias” refererer til af de workshops der blev udviklet til at arbejde med børn som med-forskere. Øvelsen tilbyder at finde på en figur som man gerne vil være som forsker og undersøge den figur. Det er en leg med tilblivelser og betydning. Dernæst er det et udgangspunkt, et sted, en krop og en position som den viden der produceres, også udgår fra.

Med-forsker-alias

Anvendes: Som en måde at forbinde sig med andre tilblivelser af sig selv. Som en måde at få øje på, at al viden er situeret. Udspringer fra krop, sted, perspektiv, som har indflydelse på den viden, der produceres.

Formål: At udvikle med-forsker-alias. Som en ledsagende art. En måde at blive til mere end sig selv på. At få en fornemmelse af, at viden er situeret. Udspringer fra et sted, en person, en krop, et perspektiv, en historie MED verden. En introduktion til at arbejde med en performativ tilgang til identiteter og tilblivelser. At identiteter er noget, der gøres og bliver gjort, i relation til omverden, andre mennesker og ikke menneskelige relationer.

Effekten: At få skabt sig et forskeralias, der kan anvendes. Et alias, der også kan tilbyde nye begyndelser og andre måder at respondere på verden med. Som et tilbud om at lade noget træde i forgrunden fremfor noget andet. Et ejerskab over en figur, en måde at være med verden på, der kan anvendes fx, når der skal forskes, leges, undersøges noget i et klasseværelse.

Tid: 30 min. (40 min. med udvidelse)

Aktører: 1-30 deltagere, A3-papir, sorte tusser, gulvplads til deltagerne.

Dine forudsætninger: At være venlig, nysgerrig og rammesættende for gruppens arbejde. Det skal være en proces i flow. Tiden styres, med en opmærksomhed på energien hos deltagerne.

Deltagernes forudsætninger: Ingen.

Introduktion: (1 min.)

Du siger:

I denne øvelse skal alle udvikle et ståsted og et alias. Et ståsted er derfra, hvor man opdager, ser eller oplever noget. Og et alias, ved I hvad det er? Det kan være et andet navn, som man kan bruge i stedet for sit eget. I dag er det et forskeralias, som I kan bruge, når vi forsker og går på opdagelse sammen.

Først et ståsted: (10 min.)

1. Tegn dine fødder. Tag et stykke papir og en tusch. Find et godt sted i lokalet. Læg papiret på gulvet og tegn nu omridset af dine fødder. Det kan være med eller uden sko, strømper... det kan være med bare tæer. Du bestemmer.
2. Stil dig nu ovenpå de fødder, du har tegnet. Kig rundt. Hvad kan du se derfra, hvor du står? Du kan også dreje papiret og se, hvad du nu kan se? Du kan vælge et nyt sted, og se hvad du så ser? Det kan være under eller på et bord? Tæt på eller langt væk fra en dør, et vindue, en person eller en væg. Hvad kan du nu se og mærke?

Så et alias: (10 min.)

3. Står du godt, hvor du står?
Ellers stil dig godt tilrette.
Luk nu øjnene og tænk på et navn, et forskeralias, du gerne vil have.
4. Skriv det på dit papir, på bagsiden.

5. Lav en liste med tre egenskaber, som dit forskeralias har. Du skriver dem, under navnet.

6. Del med en sidemakker navn og egenskab. Lad dig inspirere til en ekstra egenskab.

Afrunding: (9 min.)

7. Alle stiller sig i en rundkreds og lægger deres ståsted og forskeralias ind i midten af cirklen.
8. På skift fortæller alle om deres forskeralias og de egenskaber, der knytter sig til det.
9. Husk at afklare, at det nu er under disse navne, det kommende arbejde vil blive refereret. Det betyder, at de selv og andre i gruppen kan genkende dem, men ikke fremmede, der læser eller ser deres tegninger.

Udvidelse: (10 min.)

Inden afrunding kan øvelsen udvides.

10. I låner noget tøj af hinanden. Lån din sidemakker noget tøj, og omvendt.
11. Tag det på og tag på skift et billede af hinanden med jeres mobiler. Har I ikke adgang til mobiler, fortæller I noget om den person, I nu er blevet. Med det lånte tøj.
12. Fortæl om den person, der er på billedet. Dem selv eller den anden?
13. Kan der lånes noget fra det nye look som inspiration til dit forskeralias? Skriv det på din liste.

“Tegn hvor du sad” Er en af de workshops, der blev udviklet til at arbejde med publikumstilblivelser, efter vi havde set en teaterforestilling sammen. Tegningerne undersøger nogle af de relationer, der er på spil i en teateroplevelse. Ikke forstået som viden, der afspejler verden 1:1, forstået som kun børns præsentationer af hvor de sad, men som åbne elementer, der også bliver til i relation med det papir, der tegnes på, tusserne, de andre børn og voksne i rummet, dig der faciliterer og responderer på tegningerne ved at kigge på dem og lade noget stå mere frem end andet. Øvelsen giver et indblik i nogle af de mange relationer, der er i spil, når man ser en danse- eller teaterforestilling.

Tegn hvor du sad

Anvendes: Efter en teater- eller danseforestilling.

Formål: En undersøgelse af publikumstilblivelser ved at tage udgangspunkt i noget helt konkret. Hvor du sad under en teater- eller danseforestilling.

At give ejerskab over forestillingen til personen og gruppen, der tegner.

At få øje på nogle af alle de relationer, der er til stede og som forbinder sig til det at blive publikum i teatret.

Effekten: At tænke tilbage på forestillingen, som gøres konkret ved spørgsmålet ”Hvor sad du?”.

At lade andre materialer som papir og tusser være medskabere af publikumstilblivelsen, fordi det er her publikumsfortællingen konkretiseres.

At få øje på alle de relationer, der er til stede i publikumstilblivelser som det, der kommer

ned på papiret, det være sig placering i rum, scenografi, højtalere, døre, andre publikummer, skuespillere...

At få øje på alle de relationer og inspirationer, der udspiller sig i et klasserum, når der tegnes i et rum, hvor andre også tegner. De kvaliteter en tegner skaber, som flyttes til andres papir. Og minder om, at vi på en gang er både adskilte og forbundet.

Tid: 60 min.

Aktører: 4-30 deltagere, A3-papir og sorte tusser.

Et lokale med god gulvplads og evt. en stol pr. deltager.

Dine forudsætninger: At være venlig, nysgerrig og rammesættende for gruppens arbejde. Det skal være lystfuldt og i flow. Tiden styres, med en opmærksom på energien i rummet.

Deltagernes forudsætninger: De skal helst have set en forestilling sammen (gerne inden for den sidste uge), og hvis ikke man så forestillingen sammen med de andre, må man tage udgangspunkt i den sidste teaterforestilling, man har set.

Introduktion (5 min.)

Du beder alle stille sig i en cirkel og rammesætter øvelsen ved kort at illustrere den. Jeg har fx tegnet små figurer på tavlen for at vise øvelsens forskellige trin. Fx har jeg tegnet en person på drømmerejse, en person med lukkede øjne og en tankeboble svævende over hovedet. Tusser og papir. En tegning.

Inden I går i gang, fortæller du, at det, vi skal ud på, er en slags rejse, hvor alle om lidt skal bevæge sig tilbage i tid og tænke på den danse- eller teaterforestilling, I har set sammen. Den næste time skal bruges til at tænke tilbage på teaterforestillingen og bagefter skal alle tegne en del af det, de har tænkt på. Du guider dem hele vejen som på en tur og fortæller, hvad de skal gøre. Du holder også styr på tiden.

1. Tænk tilbage (tager 5 min.)

Deltagerne bliver bedt om at lægge sig ned på gulvet gerne på madrasser eller tæpper, alternativt tager alle en stol og sætter sig med luft omkring sig. Alle er fordelt i rummet.

Du siger:

Læg eller sæt dig godt til rette. Luk øjnene og tænk tilbage på den forestilling, vi lige har set sammen. Tænk tilbage. Hvordan kom du ind i lokalet, hvor satte du dig, hvordan sad du, hvem sad du ved siden af, hvornår startede forestillingen, og hvad skete der? Gå på opdagelse i alle de små

detaljer, du kan huske. Hvordan var lydene, lyset, se dig godt omkring. Hvad var der på scenen? Hvad skete der, tænk tilbage.

Undervejs kan du bede deltagerne om at lede tankerne tilbage på forestillingen, hvis der er uro. Afslutningsvis beder du dem tænke på forestillingens afslutning og vende tilbage ved at åbne øjnene.

2. Tegn hvor du sad (5 min.)

Alle bedes om at sætte sig til rette på gulvet eller ved stol og bord, alle får et stykke papir og en sort tusch. Herefter bliver alle bedt om at tegne, hvor de sad under forestillingen. Det er vigtigt at understrege, at der ikke er noget rigtigt og forkert. Der kan tegnes oppefra, nedefra, fra siden eller ... det bestemmer man selv. Og det er heller ikke vigtigt at være verdensmester i tegning. Det handler om at tænke med papir og tusch.

Først tegnes der i stilhed (ca. 10 min.)

Herefter kan alle begynde at liste omkring (ca. 10 min.) – og kigge på de andres tegninger og evt. spørge til de andres tegninger. For igen at vende tilbage til deres egen tegning og tegne mere.

3. Fortæl om din tegning (20 min.)

Sæt jer i en rundkreds. På skift kan de, der vil, fortælle om deres tegning. Lad det være frivilligt hvem der fortæller. Men, sørg for

at alle, der gerne vil, får fortalt om deres tegning.

Den, der sidder ved siden af den, der fortæller, holder fortællerens tegningen op, så alle kan se den.

4. Opsamling (10 min.)

Alle tegningerne lægges inde i midten af cirklen så alle kan se dem. Du kan evt. vælge at alle rejser sig op, så I kan se alle tegningerne oppefra.

Du starter med at pege på den detaljerigdom, der er på tegningerne. Gør det helt konkret ved at nævne nogle af de ting du kan se. Derefter spørger du til nogle af de forskelle, der er. Hvor er der tegnet noget, som ikke er på alle tegningerne? Hvad er det? Hvordan forbinder det, der er tegnet, sig til den forestilling, I har set sammen?

5. Tak og slut af i en rundkreds, hvor alle siger tak til sig selv og hinanden.

“At møde den anden i dig”. Refererer til en af de workshops, der blev udviklet til at arbejde med publikumstilblivelser efter, at vi havde set en forestilling sammen. Øvelsen undersøger det ikke at vide, hvor noget ender og at bidrage med mere end det, vi troede vi vidste. At åbne sig, for noget andet, for den anden. Helt konkret tegner man sammen med en andens krop. Det peger på nogle af de relationer, der er på spil i en teateroplevelse. Hvordan bearbejder vi teateroplevelsen, sammen eller hver for sig? På papir, i samtaler? Med den anden. Ikke for at pege på sandt og falskt men ved at gøre teateroplevelsen større og lade den forbinde på andre måder. Gennem kroppe, papir, tegning og samtaler. Ikke som (re)præsentation men som tilblivelser, noget der bliver til i relationer med det, vi gør, de metoder vi anvender...

At møde den anden i dig

Anvendes: Efter en danse- eller teaterforestilling.

Formål: En undersøgelse af publikumstilblivelser ved at tage udgangspunkt i et øjeblik, der nu skal tegnes gennem en andens krop. Ikke som 1:1, men som det mærkes i andens krop, og som det tegnes igennem en anden krop og som ender på papir.

At give og afgive ejerskab over forestillingen til personen, der tegner på ryggen og personen, der tegner på papir. Det bliver den enkeltes oplevelser, der danner afsæt for tegningen på ryggen, men det bliver også til noget andet

og mere end det, når det tegnes gennem en andens krop og på papir.

Tid: 60 min.

Aktører: 2-30 deltagere, A3-papir og sorte tusser. Et lokale med god gulvplads og gerne puder eller måtter til at sidde på.

Dine forudsætninger: At være venlig, nysgerrig og rammesættende for gruppens arbejde. Det skal være en proces i flow. Tiden styres, med en opmærksomhed på energien hos deltagerne.

Deltagernes forudsætninger: De skal helst have set en forestilling sammen (gerne inden for den sidste uge), og hvis ikke man deltog, må man tage udgangspunkt i den sidste forestilling, man har set.

Effekten: At få tid til at genbesøge forestillingen med eget udgangspunkt og at give oplevelsen en anden form. At lade oplevelsen genskabes sammen med en anden, der gennem tegning på krop tegner det, som mærkes på papir. At give en respons og respondere på den anden. At tænke og mærke sammen som adskilte og alligevel forbundet.

At lade materialer som en andens krop, papir og tusser være medskabere af publikumstilbliven så det bliver til en mere end...

Hvordan er det at arbejde med sin teateroplevelse og tegne sammen med og gennem en anden krop?

Introduktion (5 min.)

Du beder alle sætte sig i en cirkel og rammesætter øvelsen ved kort at illustrere den. Jeg har fx tegnet små figurer på tavlen for at vise øvelsens forskellige trin.

Fx en person med lukkede øjne og en tankeboble svævende over hovedet med en stjerne indeni (et gyldent øjeblik). Personer i en cirkel. Tusser og papir. En krusedulle tegning.

Inden I går i gang, fortæller du, at I skal arbejde med den forestilling, I sammen har set. Først skal alle tænke tilbage på noget, et gyldent øjeblik i forestillingen. Bagefter skal I på skift tegne det på hinandens ryg. Og den, der modtager tegningen på ryggen, skal tegne det, der mærkes på papiret, som ligger foran. Det er på en måde at tegne sammen med en andens

krop. Det er lidt ligesom at være en vandstrøm og en flod på samme tid. Du guider hele vejen og fortæller, hvad der skal gøres. Du holder også styr på tiden. De andre voksne i rummet må også meget gerne deltage i øvelsen.

1. Tænk tilbage (tager 5 min.)

Deltagerne bliver bedt om at lægge sig ned på gulvet gerne på madrasser eller tæpper, alternativt tager alle en stol og sætter sig med luft omkring sig. Alle er fordelt i rummet.

Du siger:

Læg eller sæt dig godt til rette. Luk øjnene og tænke tilbage på den forestilling, vi lige har set sammen. Tænk tilbage. Hvad er det første, der falder dig ind? Er det dit gyldne øjeblik med forestillingen? Eller er der en anden stund, detalje eller situation, som er dit gyldne øjeblik? Tænk tilbage på dit gyldne øjeblik, som det fremkommer nu. Du afslutter ved at bede deltagerne om at vende tilbage, ved at åbne øjnene og lige kramme deres gyldne øjeblik med kroppen.

2. Øve at tegne på ryggen af en anden, der tegner på papir (3 min.)

Alle bedes om at sætte sig til rette på gulvet. Du inddeler alle i makkerpar. Den ene sætter sig bag den anden. Inden personen, der sidder foran, får tusch og papir, kan I

øve, hvordan der tegnes på ryggen. Personen, der tegner på ryggen, prøver lige først nogle teknikker af.

Tusch: Pegefingeren er ligesom en tusch til at tegne linjer med. Afprøv forskellige tryk-styrker. Men, husk at være forsigtig og lyt efter den, du tegner på, fx hvis det bliver for hårdt.

Brede strøg: Fingerspidserne kan bruges samlet i forskellige former for bevægelser, hvis en større flade skal farvelægges eller tegnes tættere. Afprøv forskellige former for brede strøg. Bølgende, blødt, let kradsende... osv.

Viskelæder: Stryg med flad hånd over hele ryggen. Det visker ud og betyder også ny begyndelse.

3. Med papir (15 min.)

Alle der sidder forrest, får et stykke papir og en sort tusch. Herefter bliver alle, der sidder bagved, bedt om at tegne deres gyldne øjeblik på ryggen af den person, der sidder foran. Den, der tegner på ryggen, opfordres til at tegne langsomt, så den, der sidder foran, har tid til at følge med. Det er vigtigt at understrege, at der ikke er noget rigtigt og forkert og at den, der tegner på papir, tegner det, der mærkes. Efter ca. 15 min. bytter deltagerne plads. Tegningen lægges til side til den afsluttende samtale.

4. Øv at tegne på ryggen af en anden, der tegner på papir (2 min.)

Deltagerne bytter plads. Den der sad bagest, sidder nu forrest.

Personen, der nu tegner på ryggen, prøver teknikkerne af:

Tusch: Pegefingeren er ligesom en tusch til at tegne linjer med. Afprøv forskellige tryk-styrker. Men husk at være forsigtig og lyt efter den, du tegner på, fx hvis det bliver for hårdt.

Brede strøg: Fingerspidserne kan bruges samlet i forskellige former for bevægelser, hvis en større flade skal farvelægges eller tegnes tættere. Afprøv forskellige former for brede strøg. Bølgende, blødt, let kradsende... osv.

Viskelæder: Stryg med flad hånd over hele ryggen. Det visker ud og betyder også ny begyndelse.

5. Med papir (15 min.)

Alle der sidder forrest, får et stykke papir og en sort tusch. Herefter bliver alle, der sidder bagved bedt om at tegne deres gyldne øjeblik på ryggen af den person, der sidder foran. Den, der tegner bagved, opfordres til at tegne langsomt, så den der sidder foran, har tid til at følge med. Det er vigtigt at understrege, at der ikke er noget rigtigt og forkert, og at den, der tegner på papir, tegner det, der mærkes.

Tegningen lægges til side til den afsluttende samtale.

6. Afsluttende samtale (10 min.)

Læg tegningerne ved siden af hinanden.
Kig på dem sammen i de par, som de er tegnet i.

Start med at kigge på den første tegning, der er tegnet.
Hvad ser I? Hvad var det gyldne øjeblik, der blev tegnet på ryggen? Hvordan føltes tegningen på ryggen? Kom den til at se ud, som den føltes? Hvad er tegningens styrker (kvaliteter)?
Hvordan mødte du den anden i dig?
Som en ryg? En modstand på fingeren?

Kig på den anden tegning og tal om den på samme måde, som I talte om den første tegning.

Hvordan føltes tegningen på ryggen?
Kom den til at se ud som den føltes?
Hvad var det gyldne øjeblik, der blev tegnet, på ryggen?
Hvad ser I?
Hvad er tegningens styrker(kvaliteter)?
Hvordan mødte du den anden i dig?

Giv begge tegninger en overskrift, eller en til hver af tegningerne.

7. Afslutning (5 min).

Alle stiller sig i cirkel med tegningerne.
På skift vises tegningerne, mens overskriften siges højt.
Tak. Alle siger tak til deres tegnemakker og til hinanden.

“Sans den!” Refererer til en af de måder, jeg har arbejdet videre med tegninger på og som blev udviklet til at arbejde med børn som med-forskere. Øvelsen tilbyder at forbinde sig med tegningen, som en begivenhed, der skal sanses. Som forsker og undersøger. Det er en leg med tilblivelser og betydning.

Sans den!

Anvendes: Sanselig eftertanke.

Som en måde at arbejde videre med tegninger som publikumstilblivelser.

Som en måde at arbejde med tid og materialitet som performative.

Kan også fungere som din egen efterreflektion, efter tegneworkshop.

Formålet: At arbejde med en forskydning, så det nu er tegningen, der er begivenheden, som skal sanses. At lade tid og associationer løbe igennem læsningen, som at lade sig forbinde med det, der er på papiret.

Selve øvelsen skal åbne grænser, og undersøge gennem hvilke typer af forbindelser, grænser etableres. At bevæge sig på langs og på tværs: Hvornår starter og hvornår slutter noget.

Effekten: Ikke stå i modsætning til tegningen på papiret, men som forbundet med. Som et smuthul til at komme på den anden side af, at tænke i modsætninger som; aktiv/passiv, barn/voksen, før/nu, forsker/udforsket, modtagende/skabende. At sanse og mærke tegninger som forbundet med verden og viklet ind i levede handlinger, som nu er størknet i tegninger. Som nu skal sanses som en begivenhed.

Tid: 30-45 min.

Aktører: 1-30 deltagere, en tegning fra en af de tidligere tegnewshops, papir og tusch eller pc, borde og stole til deltagere.

Facilitatorens forudsætninger: Processtyring, at være venlig og rammesættende for arbejdet.

Deltagernes forudsætninger: Ingen, men gerne deltagelse i en af de tidligere tegnewshops. Deltagerne har hver en tegning med sig.

Hvis ikke deltagere kan/vil skrive, kan de tegne.

1. Introduktion: (5 min.)

Du siger:

I dag skal vi prøve en sanselig måde at tænke efter på. Sans tegningen! En tegning er ikke bare en tegning. Den forbinder sig også til, hvordan den blev til: Hvordan blev den tegnet? Af hvem og sammen med hvem? Hvad blev den fremstillet af? Hvilke materialer? Hvorhenne? I hvilke rum og tid? Og hvordan forbinder den sig til dig før og nu? Hvad føler du, når du kigger på tegningen? Hvad mærker du? Skriv/tegn løs på de sansninger og fortællinger, der melder sig.

2. Skriv/tegn i en lang smøre uden pauser.

I en nonstop flow proces (15 min.)

Lad stumper af dit og dat fra tegning og dine tanker forbinde sig. Giv dig hen i de næste 15 min.

3. Vend dig mod din sidemakker

– og del (5 min.)

Læs nu teksten højt for hinanden, eller vis jeres tegninger til hinanden.

4. Opsamling i fællesskab (5-15 min.)

Er der nogen der vil dele?

Hvordan var det at arbejde med tegningen på denne måde, hvor det var tegningen, der skulle sanses?

Hvad siger det:

- Om at blive til med tegninger?
- Om at se på tegninger?
- Om at sanse tegninger?
- Om at blive publikum?

“Det betyder noget, hvilke kategorier vi bliver til publikum med”. Eksemplet refererer til en af de workshops, der blev udviklet til at arbejde med børn som medforskere. Øvelsen tilbyder at synliggøre og forstyrre nogle af de kategorier, vi bliver til som publikum med.

“Det betyder noget, hvilke kategorier vi bliver til publikum med”

Anvendes: Forstyrrende eftertanke.

Publikum bliver til i mødet med noget. I en given situation og under specifikke omstændigheder. De måder, vi tænker om publikum, betyder noget for de måder vi bliver til publikum på. Fx inddeles børn i skolen, ofte i klassetrin og alder. Dermed bliver de til elev-publikum fra 0., 4. eller 7. klasse. Hvordan mærkes disse kategorier? Hvad gør de ved os? Hvordan er de medskabere af det publikum, vi bliver til?

Formålet: Dette er en måde at undersøge nogle af de selvfølgeligheder og kategorier, som vi bliver til med som publikum og mærke, hvad de gør ved os.

Effekten: Det er en mulighed for at overraskes over, det vi gør eller bliver gjort til som pub-

likum. At løfte noget frem, der plejer at være baggrund for noget andet, at få øje på det selvfølgelige i nogle af de handlinger, vi foretager.

Øvelsen kan med fordel afprøves med voksne. Fordi det også er med til at undersøge de måder, vi ofte kategoriserer børn på.

Tid: fra 15 -45 min.

Aktører: 2-100 deltagere, kan være i et tomt rum eller i et rum med stole, borde. Som der er lavet publikumsopbygning af på forhånd (borde, stole, bænke, puder i niveauer). Det kan forstærke undersøgelsen.

Dine forudsætninger: Kunne facilitere et rum med x antal deltagere og have valgt en kategori, der skal danne udgangspunkt for den første undersøgelse. Evt. viden om sociale kategorier og strategier om, hvordan de kan forstyrres.

Deltagernes forudsætninger: Ingen, men de må gerne have oplevet en danse- eller teaterforestilling sammen.

Introduktion: (5 min.)

1. Du siger:

Publikum bliver til i mødet med noget.

I en given situation og under specifikke omstændigheder. De måder, vi tænker om publikum, betyder noget for de måder, vi bliver til publikum på. Fx inddeles børn i skolen ofte i klassetrin og alder. Det er det, vi sammen skal undersøge. Derfor vil jeg bede jer alle om at gå ud igen og komme ind fordelt efter alder. De yngste kommer ind i først og sætter sig på første række. Derefter dem, der er ældre og så videre. Til sidst de ældste, som sætter sig bagest. Værsgo.

2. Alle sætter sig på publikumsopbygningen efter alder (5 min.)

3. Hvad gjorde det ved jer? (5 min.)

Hvordan mærkes det at sætte sig efter alder?

Hvordan er alder medskaber af det publikum, vi bliver til?

4. Er der en anden kategori, vi skal synliggøre og organisere efter?

Det kan være antal år, man har gået i skole? Hvor mange søskende man har? Hvilket nummer søskende man er i rækken, store-, mellem, lillesøster/bror/barn eller enebarn? Køn, højde, karakterer osv.

Husk at understrege, at det er en undersøgelse af de forskellige kategorier, ikke at gøre nogle mere rigtige end andre.

Dine egne øvelser

Til dine tilføjelser eller egne øvelser.

Til inspiration

Manifester

- Ahmed, S. (2018). *KILJOY MANIFEST*. Informations Forlag.
- Haraway, D. (1985). *A Manifesto for Cyborgs*. Science.
- Haraway, D. J. (2003). *The companion species manifesto: Dogs, people, and significant otherness* (Vol. 1, pp. 3-17). Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Mancuso, S. (2021). *The nation of plants – A radical manifesto for humans*. London, Profile Books.

At gøre viden MED verden – at tænke med Karen Barad

- Barad, K. (2003). *Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter*. Signs: Journal of Women in Culture and Society, 28(3), 801–831.
- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press, Durham & London 2007.
- Juelskjær, M. (2019). *At tænke med agential realisme*. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Andre inspirationer

- Haraway, D. (1988). *Situeret viden: vidensskabsspørgsmålet i feminismen og det partielle perspektivs forrang*. København: Forlaget Mindspace.
- Haraway, D. (2017). *At lege snorefigurer med ledsagende arter: At blive i besværet*. Laboratory for Aesthetics & Ecology.
- Le Guin, U.K. (2017). *Bæreposeteorien om fiktion*. Virkelig.

Dette er en etisk forpligtelse.

Du er forbundet med verden
og nu også med denne bog.

Du har måske ladet dig inspirere
af Manifest ①-⑥ -

Principper til at arbejde **MED** børn.

Du har måske læst mit arbejdsnit
og udformet dit eget?

Du har afprøvet forskellige øvelser?

Det betyder at du er **MED** til at skabe
børns mulighedsrum og tilblivelser.

Nu også i fortællinger og tegninger som
publikum i teatret. Som deltagere i øvelser.

Som berører og berørte.